

ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ, ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 94 (321+342)

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-52-59

Сергій БОСТАН[©]

доктор юридичних наук, професор
(Національний університет
«Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна)

АЛГОРИТМ СТАНОВЛЕННЯ СТАТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ ПРО ДЕРЖАВУ

Розкрито алгоритм інституціалізації окремої науки про державу, зокрема, обґрунтована потреба в її найменуванні як «статологія», визначено об'єкт і предмет нової науки. На основі цього конкретизовано тематичну структуру статології, надано пропозиції щодо нормативного закріплення в Україні спеціальності «Статологія» в Переліку спеціальностей для підготовки державознавців у закладах вищої освіти та Переліку наукових спеціальностей для підготовки дисертацій, створення навчально-наукових підрозділів та реорганізації наявних науково-дослідних інститутів держави і права, створення відповідних інформаційних засобів (наукових журналів або серій журналів) для оприлюднення результатів досліджень із державознавчої проблематики.

Ключові слова: наука про державу, статологія, алгоритм становлення статології, предмет статології, тематична структура, спеціальність, навчальна дисципліна.

Постановка проблеми. Пропонована стаття є продовженням викладених нами раніше певних засадничих ідей щодо необхідності інституціалізації нової науки – науки про державу. Потреба у створенні самостійної, комплексної та міждисциплінарної за змістом такої науки назріла давно, але суттєво вона зросла з повномасштабним вторгненням російської армії в Україну 24 лютого 2022 р. Зазначена світова геополітична військова подія зумовила необхідність суттєвої активізації процесу переосмислення місця та ролі держави шляхом пошуку представниками різних верств українського суспільства відповіді на питання про цінність держави в сучасному світі. Справа в тому, що тривалий час, ще з радянських років і до недавнього часу, в людській свідомості домінувало марксистсько-ленінське розуміння держави як особливої політичної організації, що являє собою відокремлену від населення організацію влади, котра відображає інтереси панівних еліт (класів) та в необхідних випадках може використовувати насилля. У принципі, так у реальності й було, але початок повномасштабної війни сприяв швидкому усвідомленню абсолютною більшістю українського суспільства, що держава є не щось там «нагорі» (влада), а «ми усі і кожен із нас окремо» (цей постулат був сформульований ще на рубежі 70-х років минулого століття Федеральним президентом ФРН (1969–1974 рр.) – Густавом Хайнemannом) [1, с. 13]. Оскільки такого розуміння держави, як об'єднання людей – громадян-особистостей, дійшли інтуїтивно, то очевидно постає проблема раціонального обґрунтування змін, що відбуваються у сприйнятті цього найважливішого соціального інституту, що не вбачається можливим без залучення власне наукових знань про державу, котрі були б «зібрані» в межах самостійної науки.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Стосовно розробок проблеми інституціалізації окремої науки про державу слід

© С. Бостан, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9959-0888>

s_bostan@ukr.net

констатувати, що вони поки обмежуються безпосередньо деякими нашими публікаціями [2; 3] та опосередковано – окремими працями інших державознавців [4]. Оприлюднене, однак, є лише певними результатами початкових кроків у бік осмислення проблем держави, процес дослідження яких має продовжуватися задля формування самостійної науки про державу.

Мета статті полягає в тому, щоб окреслити алгоритм цього процесу, тобто конкретно окреслити перелік кроків, що визначають послідовність здійснення певних теоретичних та організаційно-практичних дій для становлення статології як науки, зокрема в Україні.

Виклад основного матеріалу. Серед таких кроків: ідентифікація потреби в інституціалізації зазначеної науки, розробка ключових концептуальних ідей щодо змісту майбутньої науки, її методології; визначення об'єкта та предмета статології і конкретизація на цій основі її тематичної структури; впровадження цих теоретичних концептуальних ідей у практику, насамперед у навчально-дослідницький процес закладів вищої освіти (підготовка навчальних і дослідницьких програм; створення кафедр, факультетів, інститутів та наукових шкіл тощо) або дослідницький процес академічних інститутів; міждисциплінарна співпраця з представниками інших «родинних» наук, що вивчають державу; створення відповідних інформаційних засобів (наукових журналів або серій журналів) для оприлюднення результатів дослідження; організація науково-практичних заходів (круглих столів; конференцій, форумів тощо) для верифікації цих результатів, обміну думок та розгляду нових ідей; взаємодія з громадськістю шляхом проведення різноманітних заходів (лекцій, вебінарів, бесід тощо) щодо актуальних проблем державознавства, створення громадських наукових організацій, груп у соціальних мережах; співпраця з державними органами для можливого впровадження одержаних результатів досліджень у практику тощо.

Реалізація цих вищеперелічених кроків в Україні може привести до «прискореної» інституціалізації статології в нашій державі, оскільки цей процес відбуватиметься не з нуля, а вже на певних підвалинах, зокрема, з огляду на наявні знання, а також відповідні навчальні та дослідницькі установи, що тією чи іншою мірою їх виробляють. І це цілком логічно, адже держава як соціальне явище та предмет пізнання існує вже тисячоліття.

Зауважимо, що певні кроки у цьому напрямі вже зроблені: нами вже обгрунтована пізнавальна та практична потреба в інституціалізації науки під назвою «статологія» [5], розроблені ключові концептуальні ідеї щодо її змісту, котрі знайшли відображення в авторському визначенні предмета цієї науки. Ним є держава як історично зумовлена форма загального буття людей, що знаходить своє відображення в органічно побудованій, цілісній та одночасно багатогранній підсистемі суспільства, в якій відображаються притаманні йому соціальні, економічні, політичні, правові, психологічні, естетичні та інші властивості [6].

Наведена вище дефініція предмета статології дає, однак, узагальнене філософське уявлення про державу, котра поки відрізняється від інших соціальних явищ тим, що вона є основною багатогранною підсистемою суспільства, в котрій відображаються різноманітні грані (властивості) цього суспільства. Аналіз, а потім синтез цих властивостей держави, що сприяють подальшому проникненню в суть предмета статології, дають можливість визначити її тематичну структуру як внутрішньо узгоджену систему взаємопов'язаних елементів – відповідних рівнів знань, котрі є проявом усіх вищезазначених сторін буття держави. Виокремлення елементів цієї системи є основою для реалізації наступних кроків у процесі інституціалізації статології.

Щодо визначення структурно-тематичного змісту предмета науки про державу є різні підходи. Основний із них відбиває позицію тих науковців, які цей предмет сприймають як певний симбіоз тематичних знань, «запозичених» із загальної теорії держави й державного (конституційного) права, вироблений переважно правознавцями (В. Чиркін, В. Сухонос).

Інший підхід, представлений А. Крижановським та О. Коломоєць [4], дещо відрізняється від першого. Зокрема, досліджуючи такі традиційні елементи структури «державознавства», як: а) теорія державності або пролегомени державності; б) вчення про просторове буття держави; в) теорія функцій держави; г) теорія форми держави, автори додають сферу «філософії держави», котра, на їхню думку, є відносно молодим напрямом досліджень, у межах якого «вивчаються аспекти, пов'язані з цінністю держави

(проблематика аксіосфери держави), питання правової та соціальної держави, а також співвідношення держави та особистості, держави та соціуму, а також держави та цивілізації, в чому виражається різнорівневий характер буття держави» [4, с. 11].

Щодо переліку цих «філософських аспектів», визначених авторами, можна сперечатися, адже деякі з них, на нашу думку, належать до «соціології держави», але сам факт виділення «філософії держави» як окремої пізнавальної сфери слід оцінити позитивно. А. Крижановський та О. Коломоєць у цьому питанні відображали позицію представників одеської школи «теоретичної юриспруденції», очолюваної Ю. Оборотовим, котрий визначав, що в ієрархії знань у системі «теоретичної юриспруденції» найвищу сходинку посідає «філософія юриспруденції», котра, у свою чергу, поділяється на «філософію права» та «філософію держави» [7, с. 57]. Тобто Ю. Оборотов, А. Крижановський та О. Коломоєць, визнаючи необхідність «філософського» осмислення деяких аспектів держави у межах «філософії держави», водночас пропонують це робити в межах «теоретичної юриспруденції», тобто юридичної науки.

Не поділяючи їхню думку про єдність «держави і права» в межах юридичної науки, водночас цілком продуктивно вважаємо їхню думку про виокремлення в системі знань про державу комплексу філософських знань про це важливе соціальне явище. Зазначене вкотре підтверджує наше концептуальне бачення змістовно-дисциплінарної структури статології, в якій наявні кілька рівнів статологічних знань:

1. Ці знання в системі складають певну ієрархію, де вищим її рівнем має бути блок теоретичних філософських знань («філософія держави»), що сприяють проникненню в суть інших сторін держави та створенню уявлення про неї як про певне ціле на найвищому рівні узагальнення. «Філософія держави» формуватиме найбільш узагальнені уявлення про державну реальність та забезпечуватиме адекватне пізнання суспільного буття на основі певного світогляду, визначатиме систему оціночних суджень, що нададуть уявлення про цінності держави та сприятимуть формуванню на їхній основі державницької свідомості і державницького мислення [1; 8]. Цей рівень знань має особливе наукове значення, оскільки лише шляхом філософського осмислення природи виникнення, сутнісних та ціннісних властивостей держави можна досягнути всі сторони її буття;

2. Другим рівнем у цій структурі розглядаємо блок соціологічних знань, тих, що розкривають сутність, зміст та форми буття суспільства, взаємозв'язок та взаємозумовленість людини, суспільства та держави, історичний процес взаємозв'язків суспільства та держави, закономірності їхнього розвитку; пояснюють механізми здобуття та утримання державної влади, а також її легітимність; показують, як держава впливає на соціальні групи і класи, на соціальні зміни і розвиток суспільства, на розподіл та ефективне використання соціальних ресурсів; дають відповідь на питання соціальної справедливості тощо;

3. Наступним рівнем таких знань має бути блок загальнотеоретичних та історичних знань про державу, котрий відрізняється від вищезазначеного тим, що якщо філософський та соціологічний рівні у державознавстві виступають як філософські та соціологічні основи статології, то він уже становить не основу, а, власне, історико-теоретичне ядро нової науки. Це найбільший за обсягом блок знань, що раніше «належали» до теорії та історії держави та права. З цих наукових дисциплін юриспруденції до статології має «перейти» комплекс знань про державу (теорія держави + історія держави + історія вчень про державу), «звільнивши» цим правознавство від дуалізму його предмета (держава + право), що було характерно для радянських часів і досить міцно тримається досі у вітчизняній юридичній науці. Саме на цьому рівні вже формуються можливості створити досить струнку систему знань про формальні, змістовні та сутнісні властивості держави, визначити закономірності її виникнення та розвитку як у матеріальній, так і доктринальній площині;

4. І, нарешті, рівень, що охоплює теоретичні та прикладні знання, вироблені деякими галузевими дисциплінами, що відображають політичні, економічні, правові, політико-управлінські, психологічні, естетичні та інші елементи державної дійсності.

Маючи таку розгорнуту тематичну структуру, можна здійснити наступний, організаційно-практичний за характером, крок в інституціалізації статології як науки, при цьому враховуючи вже існуючий досвід. В Україні це насамперед наявність державознавчого компонента в межах певних спеціальностей (історія, право,

політологія) в системі вищої освіти. Виокремлення його в окремий предмет спеціальності, закріплення її в нормативно-правовому порядку можливо шляхом внесення певних змін до постанови Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 р. (далі – Постанова), в якій затверджено перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [9]. У розміщеній у цій Постанові таблиці, зокрема у графі «Галузь знань», виділено групу «05 Соціальні та поведінкові науки», що поділяється на такі спеціальності: 051 Економіка; 052 Політологія; 053 Психологія; 054 Соціологія. Якщо задатися питанням про критерій цього розташування, то найімовірніше автори цього документа спиралися ще на радянські поняття про «базис» та «надбудову», де базис – це економіка, а надбудова – політика, психіка, і десь у стороні залишається «соціологія».

Цей розподіл, однак, треба здійснити іншим шляхом, а саме дедуктивним, що врахував би також місце та роль кожного з елементів суспільства, їхні причинно-наслідкові зв'язки. У наведеному в Постанові переліку, вважаємо, на першому місці має бути наука про соціум – 051 Соціологія; далі, зважаючи на те, що наявність соціуму (суспільства) є першопричиною появи інших соціальних інститутів, мають іти: 052 Статологія – наука про державу, як основний соціальний інститут суспільства; 053 Економіка – наука про базис суспільства, 054 Політологія та 055 Психологія – науки про різні складові надбудови суспільства: політичну та культурно-духовну (ментальну), а також, можливо, інші науки, що ідентифікуються як соціальні, наприклад, право (081), котре чомусь стоїть окремо.

Наведені вище міркування були сформульовані нами у вигляді певної пропозиції про нормативне закріплення спеціальності «Статологія» і надіслані в МОН України, котре на початку серпня 2023 р. ініціювало громадське обговорення щодо внесення змін до зазначеної Постанови 2015 р. Нова, змінена Постанова мала набути чинності з 01 січня 2024 р., але цього не сталося. Незважаючи на те, що мета ініційованого обговорення нібито була формально-процедурною, а саме: «гармонізувати класифікацію галузей знань і спеціальностей, що застосовують в Україні, із Міжнародною стандартною класифікацією освіти, яку використовують в ЄС та більшості країн світу для ведення державної статистики в освіті та науці» [10], представники різних закладів вищої освіти побачили в цьому загрозу в ліквідації певних спеціальностей, а відповідно, кафедр і навіть факультетів. Оскільки, дійсно, така реальна загроза в «дестабілізації» процесу підготовки кадрів у галузі вищої освіти існувала, питання «гармонізації» нашого законодавства із законодавством ЄС, зокрема в освітній сфері, було поставлено на паузу.

Очевидно, що процес цієї «гармонізації» матиме своє продовження, але поки що чинною залишається Постанова від 2015 р. з відповідними змінами. Якби наші пропозиції були б враховані, тобто відбулося закріплення такої науки (спеціальності) на державному рівні, то це зобов'язувало б її впровадження у процес підготовки здобувачів вищої освіти в тих навчальних та науково-дослідних закладах (НДІ), що перебувають у підпорядкуванні МОН України. Далі, на деяких факультетах: соціологічних, економічних, юридичних, а також в усіх навчальних закладах (на факультетах), що готують співробітників для Збройних Сил України та правоохоронної системи, працівників цивільної державної служби, вводилася б спеціальність і, відповідно, обов'язкова навчальна дисципліна «Статологія» або, залежно від профілю закладу вищої освіти (факультету), рівня вищої освіти, кількості годин, відведених на вивчення, тощо, можливо, «Основи статології». Як наслідок, виникла б необхідність створення спеціальних кафедр з підбором кадрів спочатку з викладачів, що досліджують державу в межах правознавства та політології, а після – з підготовлених державознавців саме з цієї спеціальності в межах аспірантури та докторантури.

У контексті аспірантури та докторантури доцільно було б внести також зміни в Перелік наукових спеціальностей, затверджених наказом МОН України № 1057 від 14.09.2011 [11] та створити групу «статологічні науки» або ж «науки про державу» з такою дисциплінарною диференціацією: 1. Філософія держави; 2. Соціологія держави; 3. Загальна історія держави (України та зарубіжних країн); 4. Загальна теорія та методологія держави; 5. Економічна статологія (предмет – економічний компонент держави); 6. Політична статологія (предмет – політичний компонент держави); 7. Юридична статологія (предмет – юридичний компонент держави); 8. Психологія держави (психологічний компонент держави); 9. Естетична статологія (естетичний компонент держави) тощо.

Впровадження такої спеціальності і відповідних навчальних дисциплін в сучасних умовах мало б неабияке практичне значення, зокрема для протистояння російській агресії. Слід зазначити, що в інституціалізації науки про державу росіяни досягли більших «успіхів»: ще задовго до війни передусім стараннями В. Чиркіна (1924–2019 рр.) «Державознавство» отримало в них «офіційний» статус навчальної дисципліни при підготовці, зокрема, юристів, менеджерів, управлінців та деяких інших спеціальностей та спеціалізацій. Як свідчать підручники В. Чиркіна та навчальні посібники його послідовників, зміст навчальної дисципліни являв собою симбіоз тематичних знань, «запозичених» із загальної теорії держави й державного (конституційного) права, без особливого ідеологічного навантаження.

Однак ситуація кардинально змінилася з початком повномасштабної війни в Україні, коли з першого вересня 2023 р. на першому курсі всіх спеціальностей і форм навчання в російських вишах почали викладати нову обов'язкову навчальну дисципліну – «Основи російської державності». Її зміст не має нічого спільного з тим, що раніше викладалося в курсі «Державознавство», – це суто ідеологічна дисципліна [12], основне завдання якої «врятувати втрачене покоління молодих росіян, критично налаштованих щодо Кремля» [13]. Зважаючи на те, що зазначені «Основи...» є одним із головних джерел формування довгострокової державної ідеології, що базується на тріаді «імперіалізм – авторитаризм – шовінізм» [12], цьому, на нашу думку, треба протиставити в українських закладах вищої освіти пропоновані нами спеціальність і навчальні дисципліни, котрі б на науковій основі довели до молодого покоління, що таке держава, якими є її форма, зміст та сутність у сучасних умовах, чим держави демократичного світу відрізняються від держав авторитарно-тоталітарного світу тощо.

Оскільки чіткого такого розуміння не вистачає і іншим категоріям громадян, у тому числі й політикам, то ще одним організаційним кроком у процесі інституціалізації статології може стати реалізація цих самих дисертаційних та інших державознавчих програм і за межами МОН України, зокрема в академічних науково-дослідницьких інститутах. Тут також існують певні підвалини ще з радянських часів, коли в найбільших тодішніх республіках СРСР існували (та досі існують) Інститути держави і права, котрі за змістом та результатами здійсненої ним дослідницької роботи аж ніяк не виправдовували тоді (і зараз не виправдовують) свою назву. Наприклад, в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України з 9-ти його відділів та 8-ми центрів слово «держава» міститься в назві лише одного – «відділу теорії держави та права» [14]. Те ж саме стосується і результатів науково-дослідної роботи інституту, що свідчать про абсолютний пріоритет «права» над «державою». Вищевикладене дозволяє констатувати, що цілком логічним було б відокремити від «Інституту держави і права», котрий фактично є лише «Інститутом права», як юридичну особу «Інститут держави». Така окрема академічна дослідницька установа могла б значною мірою посилити процес дослідження актуальних проблем держави, координувати їх у межах країни тощо.

Активізація процесу пізнання держави у системі вищої освіти та академічній сфері зумовила б необхідність оприлюднення одержаних дослідницьких результатів, їх верифікації, обміну думок, розгляду нових ідей та ін., що мало б відбуватися, як це загальноприйняте стосовно інших наук, двома шляхами: а) організацією та проведенням відповідних науково-практичних заходів (круглих столів; конференцій, форумів тощо) та б) оприлюдненням результатів досліджень у певних інформаційних засобах.

Стосовно останніх можна констатувати, що, незважаючи на зроблений в останні роки інформаційно-технологічний прорив у засобах поширення інформації, досі не втратили свою позицію наукові журнали (вісники, збірки, часописи тощо), в яких є змога опублікувати результати досліджень. Це можна робити майже в усіх юридичних виданнях, зокрема там, де є рубрика (напрям, секція тощо) «теорія та історія держави і права», але ж, свідомо чи ні, зміст цих публікацій обмежений тематикою «материнської» для цього видання науки. Як результат – не тільки кількісний, а й тематичний дисбаланс в освітленні державознавчих проблем.

Здавалося б, іншою мала б бути ситуація в тих наукових журналах, котрі своєю назвою заявили, що вони призначені саме для висвітлювання проблем держави. За даними наукової періодики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, на усю країну є декілька функціонуючих на сьогодні таких журналів [15]. Два з них видаються Інститутом держави і права ім. В.М. Корецького НАН України («Держава і право» – виходить щоквартально, «Правова держава» – щорічно), один – Одеським

національним університетом ім. І.І. Мечникова («Правова держава» – виходить двічі на рік) та ще один – Класичним приватним університетом (м. Запоріжжя) («Держава та регіони» (Серія «Право»; Серія «Публічне управління і адміністрування») – виходить шоквартально). У цій площині, здавалося б, є більше можливостей для висвітлення тих чи інших аспектів держави. Але той самий значний перекик у тематичних вимогах до публікацій і, відповідно, у змісті цих журналів у бік права додатковий раз свідчить про необхідність створення окремих видань зі статології. Але оскільки цей процес досить складний, як перехідний варіант можна запропонувати посилення у вищезазначених журналах державознавчого компонента, а в інших, насамперед у юридичних виданнях, «інституціалізацію» окремої серії «Статологія» або ж «Статологічні науки». Це ті основні кроки, що сприятимуть створенню фундаменту, на якому може бути побудована нова наука про державу в Україні.

Висновки. Підводячи підсумки викладених нами ідей, думок та пропозицій щодо необхідності інституціалізації статології як окремої науки про державу, можемо констатувати, що для цього вже є певна теоретична основа (визначено об'єкт та предмет статології, її назву, змістовно-тематичну структуру) та деякі організаційні підвалини, що дають можливість унормувати юридично статус статології шляхом впровадження відповідної спеціальності в систему підготовки висококваліфікованих фахівців та організувати на цій основі навчальні та навчально-наукові підрозділи в системі вищої освіти: реорганізувати деякі академічні науково-дослідні установи, що досліджують «державу і право»; видозмінити наявні або створити нові наукові інформаційні засоби (наукові журнали) для оприлюднення одержаних результатів, проводити відповідні науково-практичні заходи із зазначеної проблематики тощо.

У цій сформульованій у трьох статтях концептуальній моделі становлення статології як нової науки про державу, в її теоретичній частині не розкрито питання методології статології. Оскільки відповідь на нього як за змістом, так і за обсягом виходила б далеко за визначені межі представленого дослідження, то методологічні проблеми нової науки про державу будуть предметом подальших наших розвідок, результати яких, сподіваємося, будуть оприлюднені в наступній статті.

Список використаних джерел

1. Бостан С. К. Ціннісний вимір держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 12–15.
2. Бостан С. К. Державознавство як ефективний засіб державотворення. *Актуальні проблеми державотворення в Україні : матеріали круглого столу* (м. Дніпро, 9 груд. 2016 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 21–25.
3. Бостан С. К. Інтегративні основи науки про державу. *Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів : матеріали Міжнародної науково-практ. конф., присвяченої 10-річчю створення Інституту управління та права Запорізького національного технічного університету* (м. Запоріжжя, 20 трав. 2017 р.). Запоріжжя, 2017. Т. 1. С. 201–204.
4. Крижановський А. Ф., Коломоєць О. В. Методологія та структура державознавства: кілька гостроактуальних проблем. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 9–12.
5. Бостан С. К. До питання про назву «науки про державу»: проблеми та перспективи ідентифікації. *Соціологія права*. 2022. № 3–4. С. 26–30.
6. Бостан С. К. Об'єкт та предмет статології (науки про державу). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 54–58.
7. Оборотов Ю. Н. Общетеоретическая юриспруденция – теория государства и права нового времени. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2009. Т. 8. С. 54–62.
8. Бостан С. К. Філософія держави: проблеми наукової ідентифікації. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2. С. 3–9.
9. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>.
10. Щодо нового переліку галузей знань і спеціальностей. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/shodo-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej>.
11. Про затвердження Переліку наукових спеціальностей : наказ МОН України від 14.09.2011 № 1057. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11>.
12. Громенко С. «Основи російської державності» як нова ідеологія Росії на «після Путіна». 24 с. URL : https://drive.google.com/file/d/191e2N2HEIG8rHNiYhP225nwBvV_MZg8X/view.
13. «Медуза»: соратник Кириєнко работает над аналогом «научного коммунизма». *Радио Свобода*. URL : <https://www.svoboda.org/a/meduza-soratnik-kirienko-rabotaet-nad-analogom-nauchnogo-kommunizma-/32422328.html>.

14. Наукові відділи інституту. *Інститут держави і права ім. В.М.Корецького Національної академії наук України*. URL : http://idpnan.org.ua/naukovi_viddili_institutu.html.

15. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?S21CNR=1000&S21STN=1&S21REF=2&C21COM=S&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21AII=%3C.%3EJJA%3D%D0%94\\$%3C.%3E&S21FMT=j_brief&Z21ID=&S21SRW=nz#gsc.tab=0](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?S21CNR=1000&S21STN=1&S21REF=2&C21COM=S&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21AII=%3C.%3EJJA%3D%D0%94$%3C.%3E&S21FMT=j_brief&Z21ID=&S21SRW=nz#gsc.tab=0).

Надійшла до редакції 12.02.2024

Прийнято до опублікування 20.02.2024

References

1. Bostan, S. K. (2017) Tsinnisnyi vymir derzhavy [The value dimension of the state]. *Porivnialno-analitychne pravo*. № 1, pp. 12–15. [in Ukr.].
2. Bostan, S. K. (2016) Derzhavoznavstvo yak efektyvnyi zasib derzhavotvorennia [State science as an effective means of state formation]. *Aktualni problemy derzhavotvorennia v Ukraini : materialy kruhloho stolu* (m. Dnipro, 9 hrud. 2016 r.). Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. Sprav, pp. 21–25. [in Ukr.].
3. Bostan, S. K. (2017) Intehratyvni osnovy nauky pro derzhavu [Integrative foundations of the science of the state]. *Aktualni problemy derzhavno-pravovoho rozvytku Ukrainy v konteksti intehratsiinykh protsesiv : materialy Mizhnarodnoi naukovy-prakt. konf., prysviachenoj 10-richchiu stvorennia Instytutu upravlinnia ta prava Zaporizkoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu* (m. Zaporizhzhia, 20 trav. 2017 r.). Zaporizhzhia : «Prosvita». Vol. 1, pp. 201–204. [in Ukr.].
4. Kryzhanovskiy A. F., Kolomoiets, O. V. (2013) Metodolohiia ta struktura derzhavoznavstva: kilka hostroaktualnykh problem [Methodology and structure of state science: several urgent problems]. *Nukovy visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu. Seriya : Yurysprudentsiia*. Vyp. 5, pp. 9–12. [in Ukr.].
5. Bostan, S. K. (2022) Do pytannya pro nazvu «nauky pro derzhavu»: problemy ta perspektyvy identyfikatsiyi [To the question of the name «science of the state»: problems and prospects of identification]. *Sotsiologiya prava*. № 3–4, pp. 26–30. [in Ukr.].
6. Bostan, S. K. (2023) Obiekt ta predmet statolohii (nauky pro derzhavu) [Object and subject of statology (state science)]. *Naukovy visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. № 2, pp. 54–58. [in Ukr.].
7. Oborotov, Yu. N. (2009) Obshcheteoretycheskaia yurysprudentsiia – teoriya hosudarstva y prava novoho vremeni [General theoretical jurisprudence – the theory of state and law of modern times]. *Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii*. T. 8, pp. 54–62.
8. Bostan, S. K. (2016) Filosofiia derzhavy: problemy naukovoi identyfikatsii [Philosophy of the state: problems of scientific identification]. *Istoryko-pravovyi chasopys*. № 2, pp. 3–9. [in Ukr.].
9. Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity [On approval of the list of fields of knowledge and specialties for which higher education applicants are trained] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 kvitnia 2015 r. № 266 . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text> [in Ukr.].
10. Shchodo novoho pereliku haluzei znan i spetsialnostei [Regarding the new list of fields of knowledge and specialties]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/shodo-novogo-pereliku-galujej-znan-i-specialnostej> [in Ukr.].
11. Pro zatverdzhennia Pereliku naukovykh spetsialnostei [About the approval of the List of scientific specialties] : nakaz MON Ukrainy vid 14.09.2011 № 1057. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11> [in Ukr.].
12. Hromenko, S. «Osnovy rosiiskoi derzhavnosti» yak nova ideolohiia Rosii na «pislia Putina» [«Foundations of Russian statehood» as the new ideology of Russia «after Putin»]. 24 p. URL : https://drive.google.com/file/d/191e2N2HEIG8rHNiYhP225nwBvV_MZg8X/view [in Ukr.].
13. «Meduza»: soratnyk Kyryenko rabotaet nad analogom «nauchnogo kommunyzma» [«Meduza»: an associate of Kyryenko is working on an analogue of «scientific communism»]. URL : <https://www.svoboda.org/a/meduza-soratnik-kirienko-rabotaet-nad-analogom-nauchnogo-kommunizma-/32422328.html>.
14. Naukovi viddily instytutu [Scientific departments of the Institute]. *Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. URL : http://idpnan.org.ua/naukovi_viddili_institutu.html. [in Ukr.].
15. Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. [National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi]. URL : [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?S21CNR=1000&S21STN=1&S21REF=2&C21COM=S&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21AII=%3C.%3EJJA%3D%D0%94\\$%3C.%3E&S21FMT=j_brief&Z21ID=&S21SRW=nz#gsc.tab=0](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?S21CNR=1000&S21STN=1&S21REF=2&C21COM=S&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21AII=%3C.%3EJJA%3D%D0%94$%3C.%3E&S21FMT=j_brief&Z21ID=&S21SRW=nz#gsc.tab=0) [in Ukr.].

ABSTRACT

Serhii Bostan. The algorithm of formation of statology as a science about the state. The article reveals the algorithm of institutionalization of statology as a separate science of the State. In particular, the author substantiates the need for institutionalization of such a science called «statology», defines its object and subject, and on this basis specifies the thematic structure of the new science of the State, which includes

four levels of knowledge: philosophical, sociological, historical and theoretical, and sectoral.

It is shown that the philosophical level of knowledge about the State makes it possible to comprehend the nature of its emergence, essential and value-semantic properties in the most generalized terms; sociological level – to understand the State as the main social institution of society; historical and theoretical – to create a fairly coherent system of knowledge about the formal, substantive and essential properties of the State, the patterns of its emergence and development; branch – to reveal, using the methodological tools of other sciences (political science, jurisprudence, economics, psychology, aesthetics, etc.), various formal, substantive and essential features of the State as a multifaceted subsystem of society. These conceptual ideas are proposed to be implemented in practice: to legally regulate the status of the state and implement it as a separate specialty in the system of training highly qualified specialists; to prepare training and research programs, on their basis to organize the educational process in the higher education system and to create appropriate educational and research units (departments, faculties, scientific schools, etc.) that should provide it; to reorganize academic research institutions that study «state and law» (Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine) into those that study the state separately; modify or create new scientific information tools for publishing the results (scientific journals); hold relevant scientific and practical events (round tables, conferences, forums, etc.) to verify these results, exchange views and consider new ideas for further study of the state.

Keywords: *science of the state, statology, algorithm of formation of statology, subject of statology, thematic structure, specialty, academic discipline.*

УДК 342.72:305

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-59-66

Ірина ГРИЦАЙ[©]

доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Здійснено комплексний аналіз соціальних стандартів та гендерної рівності, зокрема їхні теоретичні основи, правові механізми забезпечення та практичні аспекти реалізації в сучасних умовах. Досліджено різноманітні аспекти, такі як соціальні стандарти та гендерна рівність, а також їх інтеграція у правові межі. Особливу увагу приділено аналізу механізмів забезпечення цих стандартів за допомогою правових інструментів. Розглянуто роль міжнародного співтовариства у цьому процесі, а також практичні виклики та проблеми, що виникають при реалізації соціальних стандартів та гендерної рівності на практиці. Висвітлено різні підходи та стратегії, що використовуються для забезпечення відповідності цим стандартам у різних країнах та регіонах.

У висновках наведено рекомендації щодо подальшого розвитку правового забезпечення, а також підкреслено важливість спільних зусиль різних суб'єктів для забезпечення соціальних стандартів та гендерної рівності в сучасному суспільстві. Зазначено, що лише шляхом співпраці та координації зусиль можна досягти значного прогресу в цій сфері та забезпечити всебічний розвиток суспільства.

Ключові слова: *соціальні стандарти, соціальні гарантії, соціальні права, гендерна рівність, правове забезпечення, теоретичний аналіз, практичні аспекти, механізми забезпечення, міжнародне співтовариство, виклики та проблеми, рекомендації, права людини.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, де відбуваються стрімкі зміни у різних сферах життя, питання соціальних стандартів та гендерної рівності стають одними з найбільш важливих. Нерівності в суспільстві, що базуються на гендерних та соціальних відмінностях, потребують детального аналізу та ефективних правових механізмів для їх вирішення. Розглянемо ключові аспекти, що визначають актуальність

© І. Грицай, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5467-839X>

irinagritsay86@gmail.com